

v pedagogickej obci nemusíme presviedčať a uznáva to aj laická verejnosť. Sú totiž výrazne viditeľné jej funkcie a úlohy vo výchove žiakov, z ktorých spomenieme aspoň najdôležitejšie: uspokojovanie potrieb a záujmov žiakov, rozvoj nadania, tvorivosti a ďalších schopností, kompenzácia nedostatkov sociálneho prostredia (hlavne rodiny) vo vývine, aktívny oddych v primeranej činnosti, výchova k voľnému času ako hodnote, užitočné trávenie voľného času v aktívnej tvorivej činnosti, ktorá je najúčinnnejšou prevenciou proti zvyšujúcej sa trestnej činnosti, drogovej závislosti detí a mládeže, ktorá sa posúva do rokov detstva a proti ktorému spoločnosť hľadá účinné prostriedky boja. Zdôrazňujeme, že účinejšia ako boj proti niečomu je práca v prospech niečoho. Z psychológie vieme, že sklony k deštruktivizmu sú negatívnym pólom tvorivosti, keď sme deti nenaučili uplatniť svoje potencie, energiu tvorivým spôsobom, prejavujú sa vandalizmom.

Výchova detí a mládeže vo voľnom čase prostredníctvom zaujímavej a tvorivej činnosti je najúčinnjším prostriedkom proti vandalizmu, drogovým závislostiam. Z praxe i z výskumov vieme, že hodnotová orientácia detí a mládeže, ktoré sa aktívne venujú nejakej záujmovej činnosti, je úplne iná, pozitívne zameraná. Nemá potrebu deštrukcie, fyzické a psychické sily sa uplatňujú v činnosti.

Použitá literatúra

- [1] Komenský, J. A.: Škola vševedná to jest dielňa všeobecnej múdrosti. In: Výber z poctových spisov a rečí Jana Amose Komenského, Bratislava, Univerzita Komenského 1992, s. 57
- [2] c. d., s. 63

K přípravě pedagogů volného času

Mojmír Vážanský

Zabývat se nyní otázkami přípravy profesionálů pro oblast volného času připomíná snahu dosáhnout v dále mizející rychlík. Světová či evropská pozornost problematice volného času, způsobům trávení mimostudijní a mimopracovní doby lidí, se výrazně liší od macešského přístupu našich volnočasově orientovaných i kompetentních osob. Neexistující volnočasová politika odpovědných orgánů, nepochopení, absence zájmu, dokonce až zaujatost rozhodujících činitelů na jedné straně, obrovský vzestup kriminality, spolu s negativními vlivy hráčství, sociálně patologických jevů, legislativními me-

zerami, neřešenými otázkami prevence, často ožehavými nedostatky rodičovské, (mimo-)školské výchovy atd. na straně druhé, burcují a stále naléhavěji upozorňují na doposud doutnající ohnisko současného života, dřímající sopku mimořádných, nadmíru závažných konfliktů budoucnosti! Uvědomění si chyb může nastavit zrcadlo reálné situaci, poukázat na význam vysokoškolsky připravených profesionálů, schopných precizně zabezpečit poradenskou, animátorskou, administrativní a vždy kreativní roli na úseku péče o jedince v jeho volném čase.

Permanentním úkolem pedagoga volného času totiž stále bude organizace a koordinace volného času svěřených osob, konzultační a animativní aktivita, spolupráce s institucemi, zabývajícími se poskytováním služeb pro volný čas, analýza a korekce vztahu výchovných faktorů k sociálnímu a životnímu prostředí, realizace výzkumu racionálních způsobů trávení volného času. Prioritním cílem pracovníka ve sféře volného času se stává posilování individua v bytost autentickou, opravdovou, vědomě chápající řád přírody, civilizace, kultury v sobě i mimo vlastní osobu. Současně též tvora vnitřně nezávislého a zodpovědného, uvědomujícího si potřebu odvahy a angažovanosti v zápase o hodnoty, v zájmu úcty ke kulturnímu odkazu, lidskému životu a budoucnosti mnohotvárné, celistvé. Krédo činnosti skutečného profesionála volného času spočívá v pomoci druhým, ve hledání sebe sama, v objevování a posilování vnitřního řádu. Zralá, celistvá osobnost, schopná nezkreseného pohledu na sebe, okolí, představuje cílovou hodnotu sociální i kulturní.

Přijmeme-li známý oktet funkcí volného času (rekreace, kompenzace, edukace, kontemplace, komunikace, participace, integrace, enkulturace) za základ dalších úvah o obsahu studia pedagogiky volného času, pak se pozornost nepochybně obrátí k výběru uchazečů, potenciálních pracovníků v resortu volného času, k jejich osobnostním kvalitám. Garanci úspěchu bezesporu tvoří schopnosti rozvoje komunikace, uvolnění tvořivosti, podpory skupinového citění, účasti a spolupůsobení na společenském a kulturním životě. Míra uvedených předpokladů, trvale posilovaná v průběhu studia, musí být násobená orientací na klíčový úsek přípravy. K atributům skutečného znalce okruhu problémů volného času, které si zaslouhují stálou pozornost, patří: profesní výkon, profesní nezávislost, profesní vážnost, výchova k povolání, profesní kvalifikace, charakteristika organizace volnočasového povolání atd. Veřejně ventilovat všeobecně známé požadavky na vzdělání pedagoga volného času (od kompetencí základních přes odborné, vlastní až k metodickým a oborovým) náleží do kategorie, značně vzdálené předkládanému pojednání. Nepodtrhnout však stěžejní přednosti úspěšného aspiranta pro pedagogické působení v oblasti volného času může být právem považováno

za hřích: zdůrazňujeme tedy znalosti komunikační a strukturální, technologické, o sdělovacích prostředcích a politické.

Cest k naplnění tím nepříliš proklamované potřeby vysokoškolsky vzdělaných odborníků pro sféru volného času je více. Příkladů pochopení lze uvést několik, zájemci o bližší informace se jistě obrátí na tři v současné době v České republice existující centra přípravy: Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (oddělení pedagogiky volného času), Fakultu tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (katedra rekreologie) a Theologickou fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ostatní pracoviště, především na pedagogických fakultách v Ústí nad Labem, Praze, Plzni, Hradci Králové, Ostravě, Olomouci, se spíše zabývají problematikou výchovy mimo vyučování, sociální práce či pedagogiky nebo specifických, pro region typických výchovných situací. Při této příležitosti nelze opomenout významný podíl Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě (katedra pedagogiky), Vysoké školy pedagogické v Nitře (katedra pedagogiky). Vyzdvihnout přednosti a odsuzovat zdánlivé nedostatky neobstojí, každá z uvedených pedagogicko-kvalifikačních vysokých škol nabízí osobitý přístup, napomáhající řešení konkrétních pedagogických otázek. Široké rozpětí chápání významu souvislostí, škála odlišných pojetí prezentace výsledků vnímání volnočasově pedagogické problematiky nezabraňuje ocenění; je však třeba si v podstatně znatelnější rovině vyměňovat názory, setkávat se a diskutovat, hledat originální klíče k optimální podobě vysokoškolsky kvalifikovaného specialisty. Unifikace názorů je scestná, nabídka alternativních postupů naopak žádoucí. Co však vytváří základ všech koncepcí?

Cílem studia příbuzných volnočasově orientovaných oborů je zabezpečit kvalifikované pracovníky pro oblast volného času na úrovni animátorské, realizační, výkonné a řídicí, organizační, administrativní. Dále poskytovat studentům komplexní přehled o problematice věd o výchově, pedagogiky volného času, formování volného času a podle zvoleného zaměření takové poznatky a dovednosti, aby se stali plně kvalifikovanými pracovníky, realizátory volnočasových aktivit ve vybraných zařízeních (možnosti licenčních programů). Kromě toho zajistit akreditaci pro řídicího pracovníka ve sféře volného času se znalostmi rázu ekonomického, právního, managementu a marketingu. Úkoly disciplín vyplývají z požadavků na výstupové charakteristiky: dokonale znát požadavky společenské praxe vůči erudovaným volnočasovým profesionálům; vyznat se v okruhu působnosti denního, týdenního a ročního volného času; být schopen účinně vést a organizovat volnočasové aktivity v zařízeních blízkých bydlišti, regionu; pracovat ve volnočasových médiích, institucích pro vzdělávání ve volném času, politice, výzkumu, vědě a volného času; být připraven na práci s klienty po stránce odborné, metodické, organizační a lidské; být seznámen se základními premisami práce s lidmi různého věku, pohlaví, zdravotního stavu, vzdělání, sociálního a etnického zařazení.

Obsah přípravy se musí výrazně odlišovat od dosavadní praxe: opuštění modelu spojení s učitelským vzděláváním, přinášejícím ovšem perspektivu širšího uplatnění. Uplatnění absolventů v praxi, aplikované formy práce

s osobami v jejich nezávislé disponibilní době svědčí ve prospěch alternativních, inovovaných, pro svět volného času typických koncepcí vysokoškolské přípravy pedagogů volného času. Traumata, plynoucí z neporozumění a evidentního přehlížení oboru, nutno smazávat zaníceností zainteresovaných, opakovaným vysvětlováním postojů, vehementním prosazováním myšlenek, postupným získáváním pozic u širší laické i odborné veřejnosti.

Volný čas a sociální pedagogika

Jarmila Faltýsková, Dana Knotová

Fenomén volného času zasahuje do procesu utváření jedince i celé společnosti, ovlivňuje strukturu profesí zaměstnanosti obyvatel, hodnotového systému a v neposlední řadě i rodinného života. Volný čas poskytuje všem věkovým kategoriím nejen příležitost k odpočinku, ale také skýtá prostor pro smysluplné vzdělávací aktivity, k utváření pozitivního životního stylu. Hodnotné využívání volného času je považováno za nejlepší prevenci proti narůstajícímu množství sociálně negativních jevů, jako je např. kriminalita, agresivita, toxikomanie a jiné závislosti. Objevuje se také potřeba stálé spolupráce s minoritními skupinami obyvatelstva. Nesmí se zapomínat na specifiku práce s dětmi a mládeží ve volném čase a možnosti předcházet civilizační choroby kvalitním využíváním volného času.

Teoretické otázky naznačených problémů napomáhá řešit předmět sociální pedagogika, pedagogika volného času, ale samozřejmě i speciální pedagogika, psychologie a sociální práce ve spolupráci s dalšími společenskými vědami. V posledních letech se objevila snaha mnoha občanských sdružení, spolků a nadací, které chtějí pomoci při řešení každodenních praktických problémů.

Práce s lidmi ve volném čase vyžaduje všestranně připravené odborníky, kteří jsou schopni se na profesionální úrovni zabývat volnočasovými aktivitami všech věkových a sociálních skupin obyvatelstva. Na základě orientačního průzkumu názorů pracovníků a ředitelů různých institucí zabývajících se prací s lidmi ve volném čase, který provedla v loňském školním roce katedra pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, se ukázala jednoznačná potřeba vysokoškolské přípravy odborníků, pedagogů pro volný čas.

Získané poznatky a informace se staly podkladem pro nový návrh studijního oboru sociální pedagogika se zaměřením na volný čas formou jednooborového, bakalářského studia. Studium bude garantovat a zabezpečovat